

THE NEED AND PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF CONTINUOUS VOCATIONAL EDUCATION IN UZBEKISTAN

Botirov Hamid

Head of the Research Department for Improving the Content of Education IIT Named After A. Avloni

Mansurov Muzaffar

Leading Researcher of the Department

ANNOTATION

The mechanisms of continuous professional development of foreign countries and their integration into the system of public education of Uzbekistan have been studied. The legal norms are also analyzed.

Keywords: continuous professional education, UKR, training, seminar.

INTRODUCTION

Халқ таълими муаммоларини ўрганиш ва истиқболни белгилаш, соҳа ходимлари малакасини ошириш тизимини тубдан такомиллаштириш, замонавий ёндашувларни татбиқ этишда хориж тажрибасини ўрганиш муҳим аҳамият касб этади. Ҳозирги кунда умумий ўрта таълимдаги илғор тажрибаларни ўрганиш асосида тавсиялар ишлаб чиқиш, хорижий мамлакатларнинг етакчи илмий-тадқиқот муассасалари билан халқаро алоқаларни ривожлантириш асосий мақсад ва вазифалардан бири саналади.

Узлуксиз касбий ривожлантириш (УКР) – фаол бўлишга, ўз фаолияти давомида шахсий кўникма ва малакаларни оширишга қаратилган яхлит мажбуриятларни акс эттиради. УКР ўқув семинарлар, конференция ва электрон таълим дастурлари каби ўрганишнинг турли методологияларини бирлаштиради.

Хусусан Буюк Британияда академик малака ва кўникмаларни шакллантирувчи ўқув курслари ҳамда институтлар мавжуд бўлиб, уларнинг сони ортиб бормоқда. Узлуксиз касбий ривожланиш билан шуғулланиш академик ва амалий малакаларнинг узвийлиги ва маълумотларни доимий янгилаш имконини беради.[1.]

Узлуксиз касбий ривожланиш – таълим тизимида ишдан ажралган ҳолда амалга ошириш қўшимча харажатларни ошишига олиб келади. Шу туфайли ҳам хориж мамлакатларда алтернатив малака ошириш усуллари кенг фойдаланилади. Жумладан, видео тренинглар усуллари кенг фойдаланиб келинмоқда. Бугунги кунда арзон ва самарали узлуксиз касбий ривожланиш бу интернет тармоқлари орқали амалга ошириладиган турлар ҳисобланади. УКРда билим даражаси ва кўникма, ўзлаштириш ва натижа муҳим аҳамиятга эга. Аммо шунинг инобатга олиш лозимки, видео ўқув курслар ноқулайликларга ҳам эга бўлиши мумкин. Таълим компетенциялари ўзи тўрт турга бўлинади. Онгли қобилиятлилик ва онгли қобилиятсизлик, онгли компетенция яъни диққатни жамлаган ҳолда бирон нарсани уддасидан чиқиш, онгсиз компетенция эса диққатни қаратмасдан касбий кўникма натижасида маълум вазифани уддасидан чиқиш кўникмаларни

мураббийлар томонидан таҳлил қилиб борилади. Касбий ривожлантириш марказларининг асосий вазифаси касб компетенциясини яхшилаш мақсадида мунтазам ўз устида ишлаш кўникмаларини ошириш кўзда тутилади. Айрим хорижлик олимлар бешинчи босқични ҳам қўшадилар. Ўз билимини тўғри ифода эта олиш, тўлиқ ўзлаштиришга ишонч хосил қилишнинг муҳим қисми деб ҳисоблайдилар.

Доимий касбий ривожланишда ўз билим ва кўникмалари тўғрисида меҳнат жамоаси ёки ўз соҳаси вакиллари билан тажриба алмашиш муҳим ҳисобланади. УҚР доимий жараён бўлиб, инсон ҳаёти давомида ўрганиш давом этадиган цикл ҳисобланади.[2.]

УҚР нинг ижобий томонлари шундан иборатки, ақл, шахсий қобилият ва ишончни яхшилайдди. Келажакдаги имконият эшикларини очади. Ўрганиш қобилиятини оширади. Мустақил билим олишга ёрдам беради. Касбий ўзини-ўзи такомиллаштиришга содиқликни намоиш қилади. Ходимларнинг ривожланиши юқори стандартларини белгилайди ҳамда самарадорликка эришилади. УҚР ташкилотларда ходимларнинг юқори даражаларга кўтарилиш имконини беради.[3.]

Касбий ривожланиш инсонга қуйи лавозимдаги ходимларнинг карьерасига айниқса ижобий таъсир кўрсатади. УҚР ҳаёт ва атроф-муҳитни, барқарорликни, мулкни ва иқтисодиётни яхшилашга ҳисса қўшади. Бу мутахассисларни шахсий масъулиятни ошишига хизмат қилади.[4.]

Европа мамлакатларида ижтимоий фан соҳаси ўқитувчиларидан кўра аниқ ва табиий фан ўқитувчиларини касбий малакасини оширувчи ўқув курслари кўпроқ бўлиб, фаоллик даражаси айнан шу фанлар кесимида юқори эканлиги кўзга ташланади. Цивилизациялашган жамиятларга хос хусусиятлардан бир ҳам бу мактаб таълимида узлуксиз касбий маҳоратни ошириш билан бир қаторда илмий тадқиқотлар ҳам амалга оширилади. Бу таълим ва илм-фан интеграциясини таъминлаш имконини бермоқда. Мактаб педагогларининг юқори касбий ривожланишини такомиллаштириш ЮНЕСКО томонидан 2030 йилгача белгиланган халқаро таълим концепцияси доирасида амалга оширишга алоҳида аҳамият қаратилмоқда.[5.]

Ўқитувчиларнинг фикрига кўра, ўртача касбий ривожланишнинг энг кенг тарқалган шакллари: “Шахсан иштирок этган семинарлар” (76%) ва “Профессионал адабиётларни ўқиш” (72%). Улардан кейин: “Ўқитувчилар, директорлар ёки тадқиқотчилар ўз тадқиқотларини тақдим этадиган ёки таълим масалаларини муҳокама қиладиган таълим конференциялари” (49%); “Тенгдошлар ёки ўз-ўзини кузатиш ва ўқитиш расмий келишувлар” (44%); “Профессионал тармоқда иштирок этиш” (40%); “Онлайн курслар ёки семинарлар” (36%); “Касбий малака ошириш фаолиятининг бошқа турлари” (33%); “Расмий малака дастури” (14%) орқали амалга ошириш мумкинлиги социологик сўровномалар орқали аниқланди.[6.]

“Ҳар бир ўқитувчи яхши бўлмагани учун эмас, балки яхшиланиши керак бўлгани ҳамда бундан ҳам яхшироқ бўлиши мумкин”лиги туфайли узлуксиз касбий ривожланишга эҳтиёж сезади. Ҳар қандай халқ келажак учун муҳим касб сифатида ўқитувчиларга катта эҳтиёж мавжуд. Ўқитувчи ўз билим ва кўникмаларини янгилаб туриши, ўзини-ўзи танқид қилиши; тегишли мутахассис орқали ўқитишни яхшилаш учун масъулиятни ўз зиммасига олишни ривожлантириш, ҳамкасбларнинг фикр-мулоҳазаларига жавоб бериши, тегишли

фан йўналишлари бўйича ишончли билимга эга бўлиши, дарс самарадорлиги ва ўқитишга ёндашувлар ҳақида тизимли фикр юритиши, тегишли фан ва ўқув дастурлари йўналишларни қандай баҳолашни билиш ва тушуниши ўқитувчилар учун самарали касбий ривожланиш самарадорлигини таъминлашнинг асосий қисмидир.[7.]

Касбий ривожланишнинг ўқитувчиларни сақлаб қолишга таъсири юқори сифатли УҚР мавжудлигини ошириш яхшиланиши кўрсатилган. Ўқитувчиларнинг касбни тарк этиш тўғрисидаги қарорлари ортида УҚР га киришдан ташқари бошқа омиллар турса-да, ўқитувчилар учун ўз мартабаларининг дастлабки босқичларида мақсадли УҚР дастурларини қўллаб-қувватловчи далиллар мавжуд. Индуксион тренинглар ва мураббийлик дастурлари, айниқса, эрта босқичда ушлаб туриш даражасини яхшилаш учун самарали. Сифатли УҚР эрта мартаба ўқитувчилари учун ўткир сақлаш муаммоларини енгиллаштириш потенциалига эга.

Ўқитувчиларнинг малака ошириш имкониятларини яхшилаш ўқитувчилар алмашинуви УҚР дастурининг самарадорлигига асосий тўсиқдир: ўқитувчилар меҳнат бозоридаги ўзгарувчанликни ҳисобга олиш учун мослашувчанликни таклиф қиладиган дастурлар муваффақиятли бўлиш эҳтимоли кўпроқ. Йилнинг ярмида УҚР дастурига қўшилаётган янги ўқитувчилар учун қўшимча ёрдам таклиф қилиниши мумкин.

Касбий ривожланиш ўқитувчилар учун қулайроқ бўлади ва у мактаб раҳбарларидан доимий ёрдам олганида кўпроқ таъсир қилади. УҚР дастурларини ишлаб чиқувчилар, шунингдек, мактаб раҳбариятидаги ҳар қандай ўзгаришларга мослашиш орқали узлуксизликни таъминлаши мумкин.

Иш юкини ва чекланган ўқитувчилар вақтини камайтирадиган УҚР дастурлари ҳам самаралироқ бўлиши мумкин. Ўқитувчиларнинг юқори иш юки УҚРга киришдаги энг катта тўсиқлардан биридир.[8.]

УҚР таълим соҳасида ишлайдиганларнинг жорий стандартларига мос келишини таъминлайди. Уларнинг билим ва кўникмаларига ижобий таъсир кўрсатиши мумкин. Ўқитувчилар ва бошқа таълим ходимларининг ўз касбий таълимини назорат қилиш зарурлигини тарғиб қилади. Ўқитувчиларнинг касбни тарк этишининг асосий сабабларидан бири бу ишдан қониқишнинг етишмаслиги ва ўз позициясида қўллаб-қувватланмаслиқдир. 25-34 ёшдаги ўқитувчилар учун УҚР зарур.[9.]

Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2019 йил 29 апрелдаги “Ўзбекистон Республикаси халқ таълими тизимини 2030 йилгача ривожлантириш концепциясини тасдиқлаш тўғрисида”ги ПФ-5712-сон Фармонида асосан 2030-йилга қадар белгиланган стратегик мақсадлардан бири узлуксиз таълим тизими мазмунини сифат жиҳатидан янгилаш, шунингдек профессионал кадрларни тайёрлаш, қайта тайёрлаш ва малакасини ошириш, 2020 йил 6 ноябрдаги “Таълим-тарбия тизимини янада такомиллаштиришга оид қўшимча чора-тадбирлар тўғрисида”ги ПҚ-4884-сон қарори асосан халқ таълими ходимларининг малака ошириш жараёнини “ҳаёт давомида ўқиш” тамойили асосида узлуксиз малака оширишни назарда тутувчи тизимга айлантириш вазифалари белгиланган.

Бундан ташқари, Ўзбекистон Республикаси Президентининг 2021 йил 25 январдаги “Халқ таълими соҳасидаги илмий-тадқиқот фаолиятини қўллаб қувватлаш ҳамда узлуксиз

касбий ривожлантириш тизимини жорий қилиш чора-тадбирлари тўғрисида”ги ПҚ-4963-сон қарори асосида тасдиқланган “Халқ таълими ходимларини узлуксиз касбий ривожлантириш тизимини янада такомиллаштириш” бўйича «ЙЎЛ ХАРИТАСИ»да 2021 йил 1 мартдан бошлаб босқичма-босқич халқ таълими ходимларининг «Lifelong learning» тамойили асосида узлуксиз малакасини ошириш тизимини жорий этиш кўзда тутилган бўлсада, бугунги кунда “Узлуксиз касбий ривожлантириш” махсус электрон платформасида мактаб фан ўқитувчилари учун курслар жойлаштирилмаган.

Фан ўқитувчиларининг узлуксиз касбий ривожлантириш курсларига видеоконтент ишлаб чиқиш учун бевосита масъул бўлган ҳудудий қайта тайёрлаш ва малака ошириш марказларида видеоконтент тайёрлаш учун етарли шароит бўлмаганлиги, шунингдек, видеоконтент тайёрлаш профессор-ўқитувчиларнинг 2021 ўқув йили учун тасдиқланган ўқув юкнамалари таркибига киритилмаганлигини инобатга олиб, мазкур вазифа ижросини қўшимча малакали мутахассисларни жалб қилган ҳолда амалга ошириш мақсадга мувофиқ.

Мазкур вазифалар ижросини самарали таъминлаш мақсадида халқ таълими тизимида фаолият юритаётган педагог ходимларнинг узлуксиз касбий ривожлантириш курслари мазмунини танқидий қайта кўриб чиқиш, педагог ходимлар учун “Lifelong learning” тамойили асосида узлуксиз касбий ривожлантириш курсларининг ўқув дастурларини ишлаб чиқиш, бундан келиб чиқиб, халқ таълими тизимидаги педагогларнинг касбий эҳтиёжларига асосланган ҳолда уларнинг узлуксиз касбий ривожлантириш курслари мазмунини янгилаш, курсларини ташкил этиш самарадорлигини мобиллик, шаффофлик, сифат ва ҳисобдорлик тамойиллари асосида ошириш ҳамда сертификатлаш талаб этилади. “Узлуксиз касбий ривожлантириш – 2022” лойиҳаси доирасида келажак мактаби ўқитувчисининг моделини яратиш асосида замонавий мактаб ўқитувчиси компетенциясига қўйилган талабларни шакллантириш, фан йўналишлари кесимида узлуксиз касбий ривожлантириш курслари замонавий ўқув дастурларини ҳамда ўқув-методик материаллар ишлаб чиқиш, бунда соҳада рақобат муҳитини шакллантириш мақсадида нодавлат таълим ташкилотлари билан аутсорсинг хизматларини йўлга қўйиш, курслар сифатини баҳолаш мезонлари ва тест топшириқларини шакллантириш, узлуксиз касбий ривожлантириш электрон тизими имкониятларини ошириш, узлуксиз касбий ривожлантириш курсларини ташкил этиш, курслар якунига кўра педагог ходимларни баҳолаш, курсларни муваффақиятли яқунлаган ва ижобий баҳоланган педагогларга сертификатлар бериш мўлжалланган.

Ўзбекистонда таълим соҳасида жиддий ислохотлар амалга оширилмоқда. Бундан ташқари, таълим сифати ва ижтимоий инклюзивлик нуқтаи-назаридан оптимал натижаларга эришиш учун Ўзбекистондаги таълим тизимини янада мустаҳкамлаш зарур. Таълим тизими ҳам инфратузилма ва сифат нуқтаи назаридан қатор муаммоларга дуч келмоқда. Хусусан, таълим соҳасидаги ислохотлар мураккаб жараён бўлиб, изчилликни, пухта ва ўйланган режани, таҳлил ва тадқиқни тақозо этади. Бироқ шу пайтга қадар халқ таълими тизимида соҳа муаммоларини тадқиқ қиладиган, унинг стратегиясини белгилайдиган ва режалаштирилган инновацияларни илмий жиҳатдан ўрганиб, тажриба-синовдан ўтказадиган махсус ташкилот ёки муассаса йўқ эди.

Халқ таълими ходимларининг малака ошириш бўйича эҳтиёжлари ўрганган ҳолда “Узлуксиз касбий таълим” махсус электрон платформаси орқали уларнинг индивидуал касбий ривожланиш траекторияси тузилди. Ҳар бир халқ таълими ходимининг электрон портфолиоси шакллантирилди ва унга ходимнинг индивидуал траекторияси, касбий ривожланиш натижалари ва ўзлаштирган ўқув дастурлари тўғрисидаги маълумотлар киритилди. Халқ таълими ходимларини уларнинг малака даражаси, билими, илмий-педагогик салоҳияти, иш тажрибаси, психологик тайёргарлиги ва индивидуал касбий ривожланиш траекториясига мос келадиган табақалашган малака ошириш дастурлари бўйича ўқитиш амалиёти йўлга қўйилди. Анъанавий малака ошириш билан бир қаторда касбий ўқитишнинг уйғунлашган, иш жараёни билан биргалликда олиб бориладиган, масофавий ва бошқа турлари жорий этилди. Умумэътироф этилган халқаро таълим стандартлари ва талаблари, илғор педагогик, ахборот-коммуникация ва инновация технологиялари асосида ўқув жараёнини сифатли ташкил этишга ҳаракат қилинади.

Малака ошириш курсида ўқиган ходимларга берилган “Сиз ўқиган курснинг мазмуни касбий эҳтиёжларингизни қай даражада қондирди?”, деган саволга уларнинг 20 фоизи “тўла қондирди”, 20 фоизи “қисман қондирди”, 50 фоизи “қондирмади” ва 10 фоизи “билмадим”, деб жавоб қайтарди. Сўровномага жалб қилинганларнинг кўпчилиги малака ошириш дастурларини шакллантиришда уларнинг эҳтиёжлари эътиборга олинса, курснинг фойда ва самараси ошган бўларди, деб қайд этилди.

Ҳар қандай таълим жараёни самарали бўлиши учун у таълим оладиган шахснинг қизиқиш ва эҳтиёжларига мос бўлиши лозим. Бу барча ёшдаги таълим олувчиларга хос бўлиб, айниқса, катта ёшдагилар учун муҳим аҳамият касб этади. Пировардида ўтилган дарс ёхуд малака ошириш курси тингловчиларни бир хил даражада қониқтира олмайди. Бунинг учун халқ таълими ходимларининг малака оширишга доир эҳтиёжларини ўрганиш, уларнинг ҳар бири учун индивидуал касбий ривожланиш траекториясини тузиш ва малака ошириш ўқувларини ана шу асосда ташкил этиш лозим.

Халқ таълими ходимларининг узлуксиз касбий ривожланиш тизимидаги таълим олиш натижаларини баҳолашда кредит-модул тизимини жорий этиш белгиланмоқда. Унга кўра, ходим томонидан бир йилда йиғилиши лозим бўлган кредитлар(академик соатлар)нинг энг кам ҳажми назарда тутилмоқда. Ҳар бир ходим юқорида қайд этилган “Узлуксиз касбий таълим” платформаси орқали унга тақдим этилган ўқув модулларини ўзлаштиргач, платформа томонидан баҳоланади ва йиғилган кредитлар ходимнинг шахсий кабинетига жамланади. Кредитларнинг белгиланган миқдорини йиққан ходим шу йил учун малака ошириш курсини тўла ўтаган ҳисобланади.

Соғлом рақобат муҳити яратилади. Халқ таълими ходимлари малакасини ошириш жараёнларига педагогика йўналишидаги олий таълим муассасалари ҳамда нодавлат таълим ташкилотларини ҳам жалб этиш, пировардида соғлом рақобат муҳитини яратиш белгиланмоқда. Шунингдек, курсларнинг ўқув-услубий таъминотини доимий янгилаб бориш чораларини кўриш, малака оширишнинг самарали шакл-ларини жорий этишнинг илмий-методик ва ташкилий-методик асосларини ишлаб чиқиш назарда тутилган. Педагог-ходимларда ўқув жараёнини ташкил этишнинг замонавий услублари кўникмаларини ривожлантириш, халқ таълими ходимларида Интернет жаҳон ахборот

тармоғи, мультимедиа тизимлари ва масофадан ўқитиш усулларидан фойдаланган ҳолда, илғор педагогика, ахборот-коммуникация ва инновацион технологияларни эгаллаш ва уларни ўқув жараёнига фаол татбиқ этиш кўникмаларини ривожлантириш вазифалари назарда тутилган.

Мустақил равишда билим олиш таълим муассасалари (раҳбар ва педагог) кадрлари узлуксиз таълимнинг (малака оширишининг) ажралмас таркибий қисмидир, у ахборот технологияларининг эгаллаб олинишини рағбатлантиради. Мустақил таълим, белгиланган тартибда, малака оширишнинг тегишли ўқув дастурлари бўйича амалга оширилган бўлса, билимларнинг якуний назорати натижалари асосида кадрга малака ошириш таълим муассасаси томонидан малака оширганлик ҳақида белгиланган намунадаги ҳужжат (сертификат) берилади. Малака оширишнинг ушбу шакли ўқув дастурини таълим олувчи томонидан тузилган ва малака ошириш таълими муассасаси томонидан тасдиқланган яқка тартибдаги режа асосида мустақил ўқиш воситасида ўзлаштиришни назарда тутди. Мустақил ўқиб билим орттириш шаклида малака ошириш барқарор юқори профессионал рейтингга эга бўлган, замонавий ахборот технологиялари билан ишлашнинг амалий кўникмаларини эгаллаган, ўзини ўзи камол топтириш жараёнига танқидий ва ижодий ёндаша оладиган тингловчилар учун тавсия этилади.

Таълимни бошқарув органларида тажриба орттириш ходимларнинг амалий кўникмаларини мустаҳкамлайди ва чуқурлаштиради ҳамда турли даражадаги раҳбар кадрлар малакасини оширишнинг самарали шаклларида ҳисобланади. Таълим муассасалари ходимларининг хорижда тажриба орттириши хорижий мамлакатлар ва халқаро ташкилотлар томонидан мамлакатимиз таълим тизимини ривожлантириш ва такомиллаштиришга кўмаклашиш учун ажратилган грантларга мувофиқ, шунингдек таълимни бошқариш органлари билан таълим муассасаларининг ўзлари ўртасида тузилган шартномалар асосида амалга оширилади.

Малака ошириш таълими дастурлари асосида ташкил этилган инновацион менежмент, педагогик ёки ахборот технологияларини ўзлаштириш курсларида ўқиш ҳам халқ таълими ходимлари малакасини оширишнинг тўғридан-тўғри шакллари тарзида амалга оширилади. Ушбу курслар мажбурий бўлмагани ҳолда таълим кадрларининг касбий ўсишига кўмаклашади. Мазкур курсларнинг ўқув дастурлари малака ошириш таълими ўқув дастурларининг муайян қисмини қамраб олган ва малака ошириш таълими муассасаси томонидан ўтказилган бўлса, курсларни тамомлагандан кейин берилган сертификатларда кўрсатилган ўқиш соатлари ҳажми навбатдаги малака ошириш бўйича зарур соатларнинг жами ҳажмига киради.

Ўзбекистон Республикаси таълим тизимида ҳам мактаб дарсликларини амалиётга жорий этиш тизими яъни дарсларни мактабларни ўзида амалиётдан ўтказиш тизими жорий этилиши лозим.

Ўқитувчи ёки раҳбар ходим ишдан ажралган ҳолда малака ошириши қўшимча шахсий харажатларни ҳам келтириб чиқариб, оилавий фаровонлигига салбий таъсир кўрсатган. Бундан ташқари малака оширишга келган халқ таълими ходимини жой билан таъминлаш, турар жойда электр таъминоти билан боғлиқ харажатлар, иссиқ сув билан боғлиқ харажатлар, совуқ сув билан боғлиқ харажатлар, профессор ўқитувчиларни жалб

этиш билан боғлиқ харажатлар: жумладан, профессор, доцент, катта ўқитувчилар учун алоҳида таърифлар бўйича ҳисоб олиб борилади. Шунингдек, малака оширишга келган раҳбар кадрлар малака ошириш давомида ўзлаштирган билим ва кўникмаларни амалиётга реализация қилинганлиги бўйича ҳеч қандай маълумот мавжуд эмас. Шу билан бир қаторда аксарият педагог кадрлар етарли даражада билим ва кўникмаларни ўзлаштира олмайди. Амалиёт шуни кўрсатмоқдаки, ўзлаштирилган назарий билимларнинг амалёт билан боғлиқ бўлмагани ҳам алоҳида муаммо ҳисобланади ҳамда реализация даражасига ўз таъсирини кўрсатмоқда. Шунинг учун ҳам узвий касбий кўникмалари ишдан ажралмаган ҳолда электрон платформада амалга оширишга алоҳида аҳамият бериш лозим.

Умумтаълим мактаб директорларини узлуксиз касбий ривожлантириш, замонавий кадрлар салмоғини ошириш борасида улкан ислохотлар амалга оширилмоқда. Шу нуқтаи назардан тизим олдида турган стратегик вазифаларнинг бажарилишида юқори малакали мактаб директорларига бўлган эҳтиёжни янада оширди. Бу эса, мазкур кадрларнинг билим савиясини узлуксиз ошириб боришни талаб этмоқда.

Умумтаълим мактаб директорларининг узлуксиз малакасини ошириш таълими тўғридан-тўғри ва билвосита шаклларда ташкил этилиши мумкин. Умумтаълим мактаб директорларининг узлуксиз малакасини оширишнинг билвосита шакллари қуйидагилардан иборат: таълим муассасасининг илмий кенгаши карорига биноан илмий тадқиқот иши билан шуғулланиш; раҳбарлик бўйича очиқ ўқув машғулотлари; илмий, илмий-методик ва илмий-амалий семинарларда, конференцияларда, август ўқишларида ва шу кабиларда маърузалар билан катнашиш; дарсликлар, ўқув методик қўлланмалар, дарс ишланмалари, мақола ва тезислар нашр этириш.

Умумтаълим мактаб директорларининг малакасини ошириш таълимини таълим дастурлари асосида ташкил этиш шаклида унинг даврийлиги, муддати ва ўқув соатлар ҳажми қонунчилик билан белгилаб берилади. Таъкидлаш жоизки, малака оширишнинг бундай шакли одатда малака ошириш бўйича ихтисослаштирилган таълим муассасасида амалга оширилади.

Қисқа муддатли курслар тингловчиларнинг асосий иш фаолиятидан ажралмаган ҳолда амалга оширилади ва уларнинг давомийлиги 18 академик соатдан 72 академик соатгача ҳажмда белгиланади. Тегишли қисқа муддатли курс давомийлигининг аниқ миқдори ушбу курс ўқув режасига асосан белгиланади.

Таълим дастурларисиз узлуксиз малака ошириш умумтаълим мактаб директорларининг курсдан курсгача бўлган даврини қамраб олади. Албатта, халқ таълими тизими ходимлари малакасини ошириш курслари ва курсдан кейинги фаолиятлари давомидаги таълим узвийлиги ва узлуксизлигини таъминланиши умумтаълим мактаб директорларининг билимларини ортишига, келгусида эса, ўқувчиларнинг билим салоҳиятлари ўсишини таъминлайди. Юқорида таъкидлаб ўтганимиздек малака ошириш таълимининг узлуксизлиги ва узвийлигини таъминлаш учун малака ошириш таълими ва ундан кейинги даврдаги мустақил таълим фаолияти ўртасида “қайта алоқа” механизмларини такомиллаштириш ҳамда бир-бирига боғланган тизимли мониторингни амалга ошириш мақсадга мувофиқ. Бунда, халқ таълими ҳудудий бошқарув органлари

томонидан малака ошириш буюртмаларини шакллантиришда раҳбар ва мутахассис ҳодимларнинг мустақил таълим фаолиятида эришилган ютуқлари кўрсаткичлари ҳисобга олиниши мақсадга мувофиқ.

Умумтаълим мактаб директорларини узлуксиз касбий ривожлантириш тизимига ўтиш учун уларнинг малакасини ошириш таълимини тубдан ўзгартиришни талаб қилади, жумладан: малака оширишнинг замонавий шакллари жорий этиш; узлуксиз касбий ривожлантириш муҳитини яратиш;

узлуксиз касбий ривожлантиришни қўллаб-қувватлаш механизмларини тадбиқ этиш. [10.]

Хулоса ўрнида шуни айтиш лозимки, хориж мамлакатларининг узлуксиз касбий ривожланиш тенденцияларини Ўзбекистон таълим тизимига интеграцияси ўз навбатида нафақат ўқитувчиларнинг шунингдек, бошқарув соҳаси вакиллари учун ҳам қулайликлар яратилади. Шунингдек, ўқитувчини мунтазам равишда ўз устида ишлаш кўникмаларини шакллантиради.

АДАБИЁТЛАР РЎЙХАТИ

1. <https://cpduk.co.uk/explained>
2. <https://www.skillsyouneed.com/ps/continuing-professional-development.html>
3. [https://www.lsb.org.uk/blog/news/education-careers/what-is-the-purpose-of-continuing-professional-development-\(cpd\)](https://www.lsb.org.uk/blog/news/education-careers/what-is-the-purpose-of-continuing-professional-development-(cpd))
4. <https://continuingprofessionaldevelopment.org/why-is-cpd-important/>
5. <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ1244673.pdf>
6. <https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!node=41732&filter=all>
7. <https://gpseducation.oecd.org/revieweducationpolicies/#!node=41732&filter=all>
8. <https://epi.org.uk/publications-and-research/effects-high-quality-professional-development/>
9. <https://blog.irisconnect.com/uk/effective-cpd-for-teachers>
10. <https://journals.indexcopernicus.com/api/file/viewByFileId/1189817.pdf>